

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

**SEBEVRAŽEDNOST V ČESKÉ REPUBLICE,
ŠVÉDSKU A ŠPANĚLSKU**

Bakalářská práce

Veronika Radová

2009

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Klára Tesárková

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením školitele Mgr. Kláry Tesárkové, a že jsem všechny použité prameny řádně citovala.

Jsem si vědoma toho, že případné využití výsledků, získaných v této práci, mimo Univerzitu Karlovu v Praze je možné pouze po písemném souhlasu této univerzity.

Svoluji k zapůjčení této práce pro studijní účely a souhlasím s tím, aby byla řádně vedena v evidenci vypůjčovatelů

V Praze dne 20. srpna 2009

Sebevražednost v České republice, Švédsku a Španělsku

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je porovnat vývoj sebevražednosti ve třech evropských zemích v závislosti na vlivu přírodních podmínek. Pro rozdílnou geografickou polohu byla vybrána Česká republika, Švédsko a Španělsko a analyzováno bylo období od roku 1996 do roku 2006.

Úvodní část je spíše teoretická, zaměřuji se zde na vymezení základních pojmů a historii sebevražd obecně. Dále zde uvádím faktory a motivace, které mohou vést k sebevražednému jednání.

V druhé části se nachází samotné srovnání dat získaných z národních statistických úřadů uvedených zemí v závislosti na délce slunečního svitu, geografické poloze, průměrné roční teplotě, pohlaví a věku. Na závěr uvádím srovnání sebevražednosti v rámci kalendářních měsíců a také z hlediska nejčastěji používané metody.

V závěrečné části shrnuji, že přírodní podmínky mají na vývoj sebevražednosti skutečně vliv. Je však nutné je brát pouze jako jeden z faktorů ovlivňujících toto jednání.

Klíčová slova: sebevražednost, míra sebevražednosti, vliv přírodních faktorů, Masaryk

Suicidal tendencies in Czech republic, Sweden and Spain

Abstract

A goal of my bachelor thesis is to compare the suicide rates in three European states depending on the impact of environment conditions. I chose the Czech Republic, Sweden and Spain for their different geographic locations and I analyzed the period between 1996 and 2006.

An introductory part is theoretical; here I focus on defining the basic concepts and history of suicides in general. Further, I mention the factors and motivations that can lead to suicidal behaviour.

The second part includes the comparison of data obtained from the national statistics offices of the given states depending on the length of the sunshine, geographic location, average yearly temperature, sex and age. Then follows the comparison of suicide rates according to the calendar months and also the most often used methods.

In the closing part I summarize the fact, that the natural conditions have, indeed, a real impact on suicide rates. They should be, however, considered as only one of the factors influencing such behaviour.

Key words: suicidal tendencies, suicide rate, impact of natural conditions, Masaryk

OBSAH

Seznam tabulek.....	6
Seznam obrázků.....	7
1. Sebevražednost.....	8
1.1 Cíle práce a vstupní předpoklady.....	9
1.2 Pojem sebevražda.....	9
1.3 Historický vývoj sebevražednosti.....	10
1.4 Motivace sebevražedného jednání.....	11
1.5 Faktory ovlivňující riziko sebevražedného jednání.....	12
1.5.1 Zeměpisná šířka.....	12
1.5.2 Roční doba.....	13
1.5.3 Pohlaví.....	14
1.5.4 Věk.....	14
1.6 Způsob provedení sebevraždy.....	15
2. Sebevražednost a metodika analýzy.....	17
2.1 Ukazatelé sebevražednosti	17
2.1.1 Míra sebevražednosti.....	17
2.1.2 Index měsíčního počtu sebevražd.....	17
2.1.3 Index počtů sebevražd.....	18
2.1.4 Index maskulinity sebevrahů.....	18
2.1.5 Úmrtnost při sebevražedném jednání.....	18
2.1.6 Standardizovaná míra sebevražednosti.....	18
2.2 Klasifikace sebevražednosti.....	19
2.2.1 Mezinárodní statistická klasifikace.....	19
3. Sebevražednost ve světě.....	21
4. Sebevražednost v ČR, Švédsku a Španělsku.....	23
4.1 Vývoj sebevražednosti.....	23
4.2 Vliv délky slunečního svitu na sebevražednost.....	25
4.2.1 Délka slunečního svitu.....	25

4.2.2 Vliv délky slunečního svitu.....	25
4.3 Vliv pohlaví na sebevražednost.....	28
4.4 Vliv věku na sebevražednost.....	33
4.5 Vývoj sebevražednosti v rámci kalendářního roku.....	38
4.6 Způsob provedení sebevraždy.....	40
5. Závěr.....	41
Seznam použité literatury.....	43
Použité zdroje dat.....	44

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 - Seznam kódů sebevražd a jejich popis podle 10.revize MKN	20
Tab. 2 – Standardizovaná míra sebevražednosti ve vybraných státech Evropy, 2005	22
Tab. 3 – Sebevraždy podle pohlaví v České republice a Švédku, 1996 – 2006	28
Tab. 4 – Sebevraždy podle pohlaví ve Španělsku, 1996 – 2006	29

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Vývoj míry sebevražednosti v České republice, Španělsku a Švédsku, 1950-2005	24
Obr. 2 – Vývoj počtu sebevražd na sto tisíc obyvatel v České republice, Španělsku a Švédsku, 1996 – 2006	27
Obr. 3 – Vývoj počtu sebevražd podle pohlaví v České republice, 1996-2006	30
Obr. 4 – Vývoj počtu sebevražd podle pohlaví ve Švédsku, 1996-2006	31
Obr. 5 – Vývoj počtu sebevražd podle pohlaví ve Španělsku, 1996-2006	32
Obr. 6 – Vývoj počtu sebevražd celkem podle věku v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006	34
Obr. 7 – Vývoj počtu sebevražd podle věku, muži, v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006	35
Obr. 8 – Vývoj počtu sebevražd podle věku, ženy v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006	36
Obr. 9 – Vývoj sebevražednosti v rámci kalendářního roku v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006	39

Kapitola 1

Sebevražednost

Sebevražednost jakožto sociální jev se ve společnosti vyskytuje již od počátku existence lidstva a vždy poutala pozornost a zájem nejen odborníků, ale i široké laické veřejnosti.

Na toto téma je možné pohlížet z několika rozdílných úhlů a to podle cíle zájmu profesí, které danou problematiku zkoumají. Filozofové a teologové se zajímají o etickou, lékaři o fyziologickou stránku věci, psychologové a psychiatři se zabývají psychologickými důvody uskutečnění sebevraždy, sociologové zkoumají podmínky ve společnosti, které k tomuto jednání mohly vést. Dalším a jistě ne posledním pohledem je pohled demografický, který se zabývá statisticky doloženými daty. Tímto způsobem bude také v této práci zpracovávána problematika sebevražednosti.

Všechny tyto obory si ale i přes svoji rozmanitost na počátku pokládají stejné otázky. Proč se někdo rozhodne spáchat sebevraždu? Jaké faktory ho k tomu vedly? Je možné, že kromě psychického stavu jej k tomu dovedly i jiné skutečnosti, jako například sociální, ekonomické, kulturní či přírodní podmínky?

Na tyto otázky se snažilo nalézt odpovědi mnoho autorů, zastupujících různé vědní obory. Tato práce je zaměřena především na vliv přírodních podmínek na vývoj sebevražednosti. Vzhledem k složitosti a obsáhlosti této tematiky nelze posoudit všechny faktory, které ji ovlivňují. Práce se proto zaměřuje pouze na vybrané a jejich vliv na vývoj sebevražedného chování se snaží prokázat porovnáváním třech evropských zemí – České Republiky, Švédska a Španělska. Tento výběr souvisí především s rozdílnou geografickou polohou a bude blíže vysvětlen v další části textu.

1.1 Cíle práce a vstupní předpoklady

Cílem této práce je ověření předpokladů publikovaných T.G.Masarykem v jeho habilitační práci *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty z roku 1881*, která byla vydaná v němčině a následně roku 1904 přeložena do češtiny, v dnešní. Uvádí zde několik přírodních faktorů, které ovlivňují sebevražednost a jejich vliv prokazuje doložením statistických dat nejen z území Rakouska-Uherska, ale i ostatních evropských zemí, a to pro období přibližně od roku 1850 do roku 1902. Tato práci si klade jako hlavní cíl ověření vlivu přírodních faktorů na vývoj sebevražedného jednání na třech současných evropských zemích, a to v období od roku 1996 do roku 2006.

Pro účely této práce jsou stanoveny hypotézy, které vycházejí z poznatků T.G.Masaryka. Smyslem bude prokázat či neprokázat, zda-li mají uvedené přírodní faktory vliv na míru sebevražednosti i v dnešní době.

- Míra sebevražednosti v čase stoupá
 - Míra sebevražednosti nepřímo úměrně souvisí s délkou slunečního svitu
 - Ženy mají nižší míru sebevražednosti než muži
 - S rostoucím věkem se zvyšuje i sebevražednost
 - Sebevražednost je nejvyšší v jarních měsících
- Míra sebevražednosti kolísá v závislosti na celkové úmrtnosti

1.2 Pojem sebevražda

Pojem sebevražda pochází z latinského výrazu *suicidium*. Její výskyt byl přítomen v lidské společnosti již od samého počátku. Různé statistické přehledy vedou k představě, že počet sebevražd roste s rozvojem civilizace, avšak takové chování je běžné i u příslušníků národů s nízkou civilizační úrovní. Mnohé kultury považují tento způsob smrti za zcela normální, a proto sociálně přijatelný, u jiných je tomu naopak (Vágnerová, 2000, str. 2). Sebevraždy jsou součástí lidské kultury a patří mezi ty znaky lidského chování, kterými se člověk odlišuje od zvířat. (Aleš, 1992, str.199)

Jednotné vysvětlení pojmu sebevraždy se nedá přesně určit. Definice sebevražedného chování se vyvíjela v návaznosti na jednotlivé historické etapy či na osobě autora. Je však možné určit dvě podmínky, na kterých se většina vymezení shoduje.

Sebevražedné jednání je tak možno definovat jako akt vědomého a úmyslného ukončení vlastního života. V tomto určení pojmu je důležité vlastní rozhodnutí takto jednat. Sebevrahem

je tedy jen ten, kdo učiní svému životu konec úmyslně a vědomě, kdo si smrt jako takovou přeje a je si jist, že si svým jednáním smrt přivodí (Masaryk, 1926, str. 2). V této definici je patrné oddělení samotných sebevražd od sebevražd demonstrativních. Lidé, kteří tyto demonstrativní sebevraždy páchají, nemají v úmyslu se zabít, chtějí pouze tímto činem připoutat pozornost okolí. Těchto pokusů se dopouštějí ženy častěji než muži (Vágnerová, 2000, str. 2).

Pojem sebezabití má se sebevraždou úzký vztah, významově se však odlišují. Masaryk (1926, str.2) sebezabití definoval jako nepřirozený způsob smrti, který byl přivozen neúmyslným vsahováním člověka na životní proces. Jako příklad tohoto jednání zde uvádí člověka, který žil nemravným nebo nemoudrým způsobem života, který mu přivodí smrt. Dále je možné do sebezabití zahrnout úmrtí způsobené v důsledku psychických bludů či halucinací, kdy si člověk své činy neuvědomoval.

1.3 Historický vývoj sebevražednosti

V pravěkých dobách pravděpodobně k sebevražednému jednání nedocházelo. Člověk na počátku vývoje se v této skutečnosti ještě neodlišoval od zvířat, která stejně jako on, měla silně vyvinutý pud sebezáchovy, který jim nedovoloval dobrovolně ukončit svůj život.

V období antiky nacházíme již mnoho zmínek o sebevraždách. Již filozofové této doby si kladli otázku, zda má člověk právo ukončit svůj vlastní život. Postoje byly rozličné, ale lze říci, že především na počátku své doby, byla antická společnost k sebevraždám tolerantní. Například Aristoteles ale zastával negativní názor. „Přivoditi si však smrt, abychom se vyhnuli chudobě nebo hoří lásky anebo vůbec nějakému zármutku, nenáleží člověku statečnému, nýbrž spíše zbabělci.“ Naproti tomu L.A.Seneca zastává kladný názor. „Měl bych snad čekati na krutou nemoc nebo krutého člověka, mám-li možnost vdechnouti jed? Toť jediný bod, v němž si nemusíme stěžovat na život. Nikoho pevně nedrží.“ (Viewegh, 1996, str.17)

S příchodem středověku byl evropský pohled na problematiku sebevražd ovlivněn náboženstvím, především křesťanstvím, které naprosto odmítlo tento způsob svévolného ukončení života. V otázce sebevražd křesťanské učení přistupuje přes Desatero, které prohlašuje „Nezabiješ“. Člověk by se tedy sebevraždou dopustil smrtelného hříchu, protože život může vzít pouze ten, kdo ho i dává, tedy pouze Bůh. Byly také uplatňovány doktríny, které přesně určovaly pravidla chování a řešení mnoha osobních problémů (Růžička, 1968, str.8). Sebevrazi tak byli exkomunikováni z církve, byl jim zabaven majetek a také odepřen řádný pohřeb. Mrtví byli tedy pohřbíváni za hřbitovní zdí a nebyla za ně sloužena zádušní mše. Křesťanství proti sebevražednému jednání nepůsobilo jenom prostřednictvím sankcí, ale i nepřímou, tím, že lidem

poskytovalo smysl života, zmírňovalo jejich těžkosti tím, že vytvářelo víru v rovnost alespoň před Bohem, když už není tomto světě. Posilovalo naději do budoucnosti a odolnost pro přítomnost (Voráček 1967, str. 89).

Postoj společnosti se začal pozvolna měnit až v 18.století, kdy někteří filozofové, jako Charles Louis Montesquieu a Jean-Jacques Rousseau, podporují možnost rozhodnout se k ukončení vlastního života, například kvůli špatnému zdravotnímu stavu.

Zákony proti sebevrahům byly platné ještě po celé 19. století. Například v Rakousku byla sebevražda trestná až do roku 1850, v Anglii tomu tak bylo dokonce až do roku 1961 (Voráček, 1967, str. 95).

1.4 Motivace sebevražedného jednání

Tendence k suicidální aktivitě se obvykle po určitou dobu rozvíjí, nevzniká zcela náhle a nečekaně (Vágnerová, 2000, str.8).

Určit příčiny sebevražedného jednání je velmi obtížný úkol. Sebevraždu podmiňuje veliké množství příčin, které vůbec mohou na lidskou bytost působit, tedy jednak příroda, jednak člověk sám. (Masaryk, 1926, str.5). Je tak způsobena kombinací vnitřního psychického stavu a vnějších vlivů. Proto nelze sebevražedné chování připisovat jedné příčině, problému. Určitá situace či prostředí může vyvolat, udržovat nebo zesílit suicidální potenciál (Růžička 1968, str. 28).

Bezprostřední motiv, který vede k sebevraždě, se může jevit nejasný, nesmyslný či malicherný. Obyčejně totiž sebevražedné jednání vyvolá poslední problém, který lze chápat spíše jako spouštěč (Vágnerová, 2000, str. 8) Rozhodnutí vzít si život většinou vychází z celé řady důvodů vyplývajících z hodnotového systému jedince (Vieweg 1996, str. 67). Jindy je jedinec zasažen náhlým a subjektivně velice závažným traumatem, které není schopen zvládnout. Jeho situace se mu jeví neřešitelná, a proto reaguje sebevraždou. Mnohdy tomu tak bývá u lidí, kteří nikdy předtím žádné větší problémy neměli. Nenaučili se vyrovnávat se zátěžemi, protože k tomu neměli ve svém životě dostatek příležitostí (Vágnerová, 2000, str. 8).

1.5 Faktory ovlivňující riziko sebevražedného jednání

Jak bylo již řečeno, sebevražedné jednání ve většině případů nevzniká působením pouze jednoho faktoru, jedná se tedy spíše o souhrn několika paralelně působících důvodů, kvůli kterým si člověk rozhodne vzít svůj vlastní život.

Tyto faktory lze rozdělit do několika skupin. Masaryk (1926, str.5) dělí tyto příčiny na dva celky, a to působení přírody a působení fyzické a duševní lidské organizace. Druhou skupinu dále rozděluje na fyzické poměry tělesné organizace, poměry obecně společenské, poměry politické, hospodářské a poměry duševní vzdělanosti, kam zařazuje rozumovou, mravní, náboženskou výchovu a životní názor vůbec.

Tato práce se zaměřuje především na skupinu první, tedy na vliv působení přírody. Touto problematikou se ve velkém rozsahu zabýval Tomáš Garrigue Masaryk ve své habilitační práci *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty z roku 1881*, která byla vydaná v němčině a následně roku 1904 přeložena do češtiny. Uvádí zde několik přírodních faktorů, které ovlivňují sebevražednost a jejich vliv prokazuje doložením statistických dat nejen z území Rakouska-Uherska, ale i ostatních evropských zemí, a to pro období přibližně od roku 1850 do roku 1902.

Cílem této práce je tedy pokusit se zjistit vliv některých přírodních faktorů, které uvedl Masaryk, v dnešní době.

Přírodní vlivy Masaryk (1926, str.7) dále dělí na vlivy pozemské, kam řadí zeměpisnou šířku, teplotu a vlhkost vzduchu, a vlivy kosmické, kam zařadil působení slunce a měsíce.

Účinky přírodních sil lze vždy pozorovat a ukázat buďto na těle nebo na duši ve formě fyzických, morfologických či psychologických změn. Různé společenské jevy nemohou být ale vysvětleny pouze působením přírody, naopak musejí být k výkladu přibrány i ostatní poměry, v nichž člověk žije (Masaryk, 1926, str.6). Je tedy patrné, že je nutné brát vliv přírodních podmínek na vznik suicidálního jednání jako pouze jednu z mnoha příčin, které ho sice ovlivňují, ve většině případů nejsou ale jediným faktorem.

1.5.1 Zeměpisná šířka

Jako jeden z důležitých faktorů vzniku sebevražednosti uvádí Masaryk zeměpisnou šířku. Sebevražednost se v Evropě vyskytuje nejčastěji na severozápadě, k jihu, a to jak na západě, tak i na východě, jí ubývá (Masaryk, 1926 str.7).

Podle této myšlenky byly vybírány i země, v kterých budou porovnávána současná statistická data. Do analýzy bylo zařazeno Švédsko zaujímající polohu v severní Evropě, Českou Republiku, jako zástupce Evropy střední a Španělsko z Evropy jižní.

Na druhou stranu zde ale Masaryk uvádí, že z pouhé zeměpisné polohy místa, kde jsou sebevraždy páčány, naprosto nenabudeme poučení o příčinách činu a musíme se tedy ohlednout po ostatních činitelích přírodních podmínek (tamtéž, str.14) .

Uvádí tedy jako další, tentokrát kosmický, faktor slunce a z toho vyplývající vliv délky slunečního svitu, která úzce souvisí s již uvedenou zeměpisnou šířkou. Dá se zde předpokládat, že ztráta obvyklého denního světla může člověka znepokojovat a vést ho tak k sebevraždě.

1.5.2 Roční doba

Co se týče působení roční doby, Masaryk se nedomnívá, že by za množství sebevražd mohla doba sama o sobě. V době vzniku jeho knihy *Sebevražda* byl jako měsíc s nejvyšším počtem sebevražd označován červen a dále květen a červenec. Jako příčinu vidí tedy spíše teplotu. Teploto samo ale nepodmiňuje sebevraždy. Plyne to již z toho, že sebevraždy jsou páčány ve všech ročních dobách. Dále je patrné, že v zemích na jihu Evropy se sebevraždy vyskytují méně, než v krajinách severnějších a studenějších. Jako příčinu tedy vyvrací absolutní letní horko, neboť teplo až horko činí organismus ochablým, v teplejších a tím i úrodnějších zemích je o život lépe postaráno, lidé bývají v létě také zdravější než v zimě (Masaryk, 1926 str.8). Nejde tedy o absolutní stupeň teploty, nýbrž o relativní.

Statistikové Wagner a Morselli se také shodují na tom, že neobvyklé teplo je spíše příčinou rostoucího počtu sebevražd na jaře a v létě a naopak klesajícího počtu v podzimních měsících a v zimě. Toto nepříznivé působení neobvyklého zvýšení teploty je nejlépe patrné také z toho, že na jaře a v létě jsou sebevraždy následkem duševního onemocnění páčány častěji než v ostatních ročních dobách. Vůbec psychické poruchy vznikají spíše v teplejších než studených ročních dobách. Dále teplo způsobuje patrnější fyzickou bolest, která následně může vést i k sebevraždě (Masaryk, 1926 str.8).

Uvedená fakta potvrzují i statistické údaje o počtu sebevražd. Jak bylo již uvedeno, v době vydání Masarykovy knihy *Sebevražda* byl dlouhodobě měsícem s nejvyšší sebevražedností červen. Pro naši zeměpisnou šířku je nejteplejším měsícem červenec a nejstudenějším leden. V květnu stoupá teplota nejrychleji a dosahuje maxima v polovině července (Masaryk 1926, str.11). Podle předchozích předpokladů není nejdůležitější absolutní,

ale relativní teplota. Květen by měl tedy být měsícem nejvyšší sebevražednosti, ale není tomu tak. Masaryk zde uvádí, že je nutná určitá doba působení, aby se vliv faktoru tepla projevil.

1.5.3 Pohlaví

Všeobecně je znám fakt, že muži páchají sebevraždu častěji než ženy. Poměr je v různých zemích rozdílný a není ani stálý v čase. V Masarykově době platilo, že muži si berou život přibližně třikrát častěji než ženy (Masaryk, 1926, str. 22).

Vysvětlováno to bývá tím, že ženy se realizují především na rodině a zaměřují se spíše na emociální složku života, kde nejsou vystaveny velkým vlivům soupeření. Muži naproti tomu obstarávají ve většině případů ekonomickou složku domácnosti. V této činnosti je na ně vyvoláván větší tlak i konkurence. Úspěšnost v této oblasti bývá také velmi často podrobně sledována nejen rodinou, ale i sociálním okolím jedince. Tyto okolnosti dále zvyšují tlak na muže a v případě neúspěchu častěji vedou k sebevražednému jednání (Vágnerová, 2000, str. 13).

Jako motiv při sebevražedném jednání u žen tedy převažují nejčastěji citové problémy či problémy v osobním životě. U mužů bývá významnější problém seberealizace, nezaměstnanosti nebo ztráta společenského postavení (Vágnerová, 2000, str. 12).

Nižší sebevražednost u žen může být způsobena také biologickými vlivy. Mateřství ženě přisuzuje jednu z nejdůležitějších sociálních rolí, roli matky. Pouto s dítětem jí dává nové hodnoty a také i smysl života.

Ani roční doba, které již byla zmíněna dříve dříve, nepůsobí na obě pohlaví stejně. Ženy jsou více citlivé na změny teplot a proto páchaly sebevraždy nejčastěji již v květnu. (Masaryk, 1926, str. 23).

1.5.4 Věk

Již na přelomu 19. a 20.století platila přímá úměra mezi věkem a počtem sebevražd. S přibývajícím věkem tedy roste i sebevražednost.

Životní dráha člověka přináší v každé věkové kategorii specifické vývojové krize a potřeby. Podle Masaryka je prvním nebezpečným úsekem života období puberty (Masaryk, 1926, str.24), kdy je mladý jedinec silně ovládan svými emocemi. Impulsem k sebevraždě bývá pro dospívajícího pocit zklamání, když se poprvé v životě setká s větším problémem nebo

nezdarem. Tento pocit bývá obvykle kombinovaný s představou, že selhání je definitivní. (Vágnerová, 2000, str. 10).

Další období náchylné k sebevraždám trvá od založení vlastní domácnosti, kdy se do popředí dostávají starosti o rodinu a o její ekonomické i sociální zabezpečení, po celou dobu jejího trvání, tedy přibližně do padesáti let. V této životní etapě nebývá sebevražedné jednání již tak impulzivní jako v mládí, jedinec své činy více zvažuje (Růžička, 1968, str. 35).

Třetím a z hlediska sebevražednosti nejvýznamnějším obdobím je stáří, kde jedinci vznikají nové starosti a nesnáze. Starý člověk je více ohrožen somatickými chorobami. Stoupá zde pocit osamělosti, bezmocnosti a beznadějnosti. Lidé v tomto úseku života hůře nesou jakékoliv zklamání, ať již v emocionální oblasti či oblasti svého fyzického zdraví (Růžička, 1968, str. 35).

Zvláštní pozornost je třeba v poslední době věnovat i dětským sebevraždám. Jsou vzácné a jejich počet stoupá až po desátém roku života (Vágnerová, 2000, str. 10). V tomto věku dochází u dítěte k přeměně myšlení, utváří se zde schopnost uvažovat hypoteticky. Dětská psychika je velmi vázána na realitu a má pouze omezené schopnosti vidět jinou alternativu než tu, ve které se právě nachází. Velká část dětských sebevražd či jen pokusů o ni je výsledkem náhlého zkratkovitého rozhodnutí, které vzniká kvůli obavám z nějakého ohrožení, například z trestu. Nejvýznamnějšími rizikovými faktory jsou v tomto věku problémy ve škole a potíže v rodinných kruzích (Vágnerová, 2000, str. 11).

1.6 Způsob provedení sebevraždy

Pro lepší porozumění jevu sebevražednosti je nutné se zabývat také tím, jakým způsobem byla sebevražda uskutečněna.

Patrně každý sebevrah si přeje ukončit svůj život co nejrychlejším a nejméně bolestivým způsobem. Volba prostředků závisí také na prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Ve většině případů využívá k ukončení života prostředek, který je snadno dostupný. Tedy například v oblastech, kde je dostatek vody, bude utonutí častějším způsobem uskutečnění sebevraždy než v oblastech suchých. Platí také, že v jižní a západní Evropě dochází k sebevraždám utopením častěji než v Evropě severní (Masaryk, 1926, str. 132).

Také ve způsobu provedení je patrná rozdílnost pohlaví. Muži užívají způsobu oběšení častěji než ženy, které naopak dávají přednost utonutí. Zastřelení je také způsob užívaný téměř výhradně muži. Ženy dále často k sebevraždě využívají plyn, jed nebo skok z výše (Masaryk, 1926, str. 132).

Věk má na způsob sebevraždy také vliv. V mládí je nejčastějším prostředkem oběšení, stejných hodnot ale dosahuje i ve stáří. S rozvojem fyzické síly a odvahy se mění také volba prostředků. Hoch se nejčastěji oběsí, dívka skočí z výše, dospělý muž se zastřelí, žena se otráví a pro vyšší pravděpodobnost smrti ještě skočí do vody a starci nejvíce užívají oběšení (Masaryk, 1926, str. 133).

Podle Masaryka má vliv na volbu prostředků také národnost jedince. Francouzi se prý nejčastěji střílejí, Němci, Slované a Skandinávci věší. V Rakousku se často užívá jed, ve Španělsku se muži nejvíce střílejí a ženy topí (Masaryk, 1926, str.134).

Pokud bychom chtěli způsoby provedení sebevražd nějak dělit, je možné je rozřadit na měkké a tvrdé. Měkké sebevraždy většinou nezpůsobují smrt okamžitě, je zde tedy určitá šance následné záchrany života. Můžeme sem zařadit řezné rány, otravu léky či jedem nebo skok z malé výšky. Těchto metod užívají ženy častěji než muži. Bývají také hojně užívány k účelu tzv. demonstrativních sebevražd. Při využití tvrdé metody naopak smrt nastává velice rychle a šance na záchranu života jsou velmi nízké. K těmto způsobům patří například oběšení, skok z velké výšky a použití střelné zbraně. Metod tvrdých sebevražd užívají naopak častěji muži než ženy (Růžička, 1968, str. 47).

Kapitola 2

Sebevražednost a metodika analýzy

2.1 Ukazatele sebevražednosti

U sebevražednosti se stejně jako u jiných demografických jevů pro lepší možnost dalšího zpracování a také srovnávání využívá několika ukazatelů. Pro snadnější orientaci v další, analytické, části je zde uveden přehled nejčastěji používaných statistických ukazatelů.

2.1.1 Míra sebevražednosti

Míra sebevražednosti udává počet dokonaných sebevražd na určitém území za jeden kalendářní rok vztažený na 100 000 obyvatel žijících 1.červenci daného roku, tzn. Vztažený ke střednímu stavu. S pojmem míra sebevražednosti se ale příliš často nesetkáme. Většina literatury uvádí tato data pod výrazem Počet sebevražd na sto tisíc obyvatel.

2.1.2 Index měsíčního počtu sebevražd

Index měsíčního počtu sebevražd užíváme při hodnocení sebevražednosti v jednotlivých měsících kalendářního roku. Eliminujeme pomocí něj vliv rozdílného počtu dnů v jednotlivých měsících.

Jde o poměr reálného počtu dokonaných sebevražd v příslušném měsíci a teoretického počtu získaného rovnoměrným rozdělením celkového ročního počtu sebevražd, přepočteného na příslušnou délku měsíce včetně uvážení rozdílné délky měsíce února v přestupných a nepřestupných letech. Průměrná měsíční hodnota ukazatele je rovna 1, index měsíčních počtů pak udává v jakém poměru k tomuto měsíčnímu průměru byl reálný počet úmrtí v daném měsíci.

2.1.3 Index počtů sebevražd

Index počtů sebevražd se využívá při porovnávání počtu sebevražd za uplynulý kalendářní rok, měsíc či při porovnávání sebevražednosti ve věkových kategoriích. Vypočítá se jako poměr průměrného počtu sebevražd ve sledované kategorii ku průměrnému počtu sebevražd v předcházejícím období. Jednotkou tohoto ukazatele jsou procenta.

2.1.4 Index maskulinity sebevrahů

Index maskulinity sebevrahů udává počet mužských sebevražd na jednu sebevraždu uskutečněnou ženou. Jedná se o poměr standardizovaných měr sebevražednosti mužů a žen (Dzúrová, 2002).

2.1.5 Úmrtnost při sebevražedném jednání

Úmrtnost při sebevražedném jednání, jinými slovy letalitu sebevražednosti, lze zjistit, pokud dělíme počet dokonaných sebevražd celkovým počtem sebevražedného chování, kam započítáváme i pokusy o sebevraždu. Jednotkou tohoto ukazatele jsou procenta.

2.1.6 Standardizovaná míra sebevražednosti

Standardizovaná míra sebevražednosti je míra úmrtnosti obyvatel upravená na standardní věkovou strukturu. Vzhledem k tomu, že většina příčin úmrtí se výrazně liší v závislosti na věku a pohlaví obyvatel, užití standardizovaných měr úmrtnosti zlepšuje

srovnatelnost v čase a mezi zeměmi, neboť umožňuje poměřit míry úmrtnosti v důsledku sebevraždy nezávisle na rozdílných věkových strukturách populací.

2.2 Klasifikace sebevražednosti

Údaje o sebevraždách jsou na území České republiky zpracovávány podle statistického výkazu „Hlášení o úmrtí“, který vyplňují příslušné matriky podle „Listu o prohlídce mrtvého“. Tento list je vystavován lékařem přivolaným k zemřelému. Takto jsou zaznamenány všechny úmrtí včetně sebevražd.

Dochází zde však k určitému podhodnocení. Jako sebevražda je totiž úmrtí označeno pouze pokud jsou pro tento závěr zcela jasné důkazy. Určitá část sebevražd je tedy zařazena do úmrtí nezjištěného úmyslu či do jiných příčin smrti.

2.2.1 Mezinárodní statistická klasifikace

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů zařazuje a třídí do určitého počtu kategorií a skupin všechny nemoci, příčiny smrti a zdravotní problémy, včetně okolností jejich vzniku, s nimiž se setkáváme (ÚZIS ČR, 1994, str.1).

V současné době je v platnosti 10. revize této klasifikace, která byla vydána roku 1993 a v České republice je v platnosti od roku 1994. Její přípravu koordinovala Světová zdravotnická organizace (WHO) a na její přípravě se podíleli mezinárodní odborníci, komise i konference.

Tato klasifikace se věnuje sebevraždám ve své dvacáté kapitole nazvané „Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti“. Konkrétně je nalezneme pod kódovým označením X60-X84 se souhrnným názvem „Úmyslná sebepoškození“. Každý z použitých kódů označuje použitou metodu sebevraždy či jen pokusu o ni (viz tabulka č.1).

Ve svém úplném znění Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů přiřazuje pro lepší orientaci a přehlednost k jednotlivým kódům konkrétní prostředky sebepoškození (viz. Příloha).

Tab. 1 – Seznam kódů sebevražd a jejich popis podle 10.revize MKN

Kód	Způsob provedení sebevraždy
X60	Úmyslné sebeotrávení neopiátovými analgetiky, antipyretiky a antirevmatiky
X61	Úmyslné sebeotrávení antiepileptiky, sedativy-hypnotiky, antiparkinsoniky, psychotropními léky
X62	Úmyslné sebeotrávení narkotiky a psychodysleptiky [halucinogeny]
X63	Úmyslné sebeotrávení jinými léčivými působícími na autonomní nervovou soustavu
X64	Úmyslné sebeotrávení jinými a neurčenými léky, léčivými, návykovými a biologickými látkami
X65	Úmyslné sebeotrávení alkoholem a expozice jeho působení
X66	Úmyslné sebeotrávení organickými rozpustidly a halogenovanými uhlovodíky a jejich parami
X67	Úmyslné sebeotrávení jinými plyny a parami a expozice jejich působení
X68	Úmyslné sebeotrávení pesticidy a expozice jejich působení
X69	Úmyslné sebeotrávení jinými a neurčenými chemikáliemi a škodlivými látkami
X70	Úmyslné sebepoškození oběšením, [u]škrčením a [za]dušením
X71	Úmyslné sebepoškození (u)topením a potopením
X72	Úmyslné sebepoškození výstřelem z pistole, revolveru
X73	Úmyslné sebepoškození výstřelem z pušky, brokovnice a větší ruční střelné zbraně
X74	Úmyslné sebepoškození výstřelem z jiné a neurčené střelné zbraně
X75	Úmyslné sebepoškození výbušnou látkou
X76	Úmyslné sebepoškození kouřem, dýmem a ohněm
X77	Úmyslné sebepoškození vodní parou, horkými výpary a horkými předměty
X78	Úmyslné sebepoškození ostrým předmětem
X79	Úmyslné sebepoškození tupým předmětem
X80	Úmyslné sebepoškození skokem s výše
X81	Úmyslné sebepoškození skokem nebo lehnutím si před pohybující se předmět
X82	Úmyslné sebepoškození havárií motorového vozidla
X83	Úmyslné sebepoškození jinými určenými prostředky
X84	Úmyslné sebepoškození neurčenými prostředky

Zdroj: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>

Kapitola 3

Sebevražednost ve světě

Každý rok je po celém světě spácháno asi milion sebevražd. Smrt způsobená sebevraždou se tak řadí na desáté místo nejčastějších příčin úmrtí. Míra sebevražednosti je v odlišných částech světa ovlivňována mnoha vlivy, a to především sociální a kulturní tradicí daného místa. Velký vliv mají také náboženské a politické poměry.

Více než třicet procent ze všech spáchaných sebevražd připadá na Čínu. Zatímco v ostatních rozvinutých zemích světa se k sebevraždě odhodlá dvakrát až čtyřikrát více mužů než žen, v Číně odchází ze světa v důsledku sebevraždy více žen než mužů. Je to dáno především místními socio-kulturními podmínkami a zvláště celkovým postavením žen v Čínské společnosti. (Sillmen, 2007).

Další zemí s vysokou mírou sebevražednosti je Japonsko, které je přes svou moderní tvář typicky konformní společností. Nepřizpůsobení či vymykání se pravidlům většinové společnosti zde automaticky znamená těžší životní cestu. Navíc jsou v Japonsku v tomto směru tradice sahající daleko do historie. Spáchat seppuku (harakiri), tedy sebevraždu rozříznutím břicha, jako samurajové je i dnes pokládáno za čin zasluhující úctu. Používají jej například veřejné osobnosti osočené z nějakého skandálu. Vysoká sebevražednost bývá také vysvětlována absencí zákazu sebevraždy v rámci náboženství praktikovaných v Japonsku a zároveň zvykem spáchat sebevraždu, když má člověk pocit, že jeho život „zatěžuje“ příbuzné, případně v situaci, kdy se cítí zahanbený nebo zodpovědný za selhání. Počet usmrcení vlastní rukou se zde dlouhodobě pohybuje nad hranicí třiceti tisíc sebevražd ročně. V roce 2006 se počet vyšplhal na 32 115. Znamená to, že z každého statisíce se ročně zabije asi 25 lidí. Spojené státy americké

mají přibližně dvojnásobný počet obyvatel, ale hladina počtu sebevražd je téměř shodná (Sillmen, 2007).

V Austrálii byl významnější počet sebevražd zaznamenán především u imigrantů z anglicky nehovořících zemí. Tato situace bývá připisována ztíženým podmínkám při vstupu jak sociálně-kulturního, tak i ekonomického života. Lidé se tak často ocitají vyčlenění z většinové společnosti, mívají problém i s hledáním a udržením práce. Snadno se tak ztrácí víru v sebe samé a ve své schopnosti, což může u některé jedince vést až k sebevraždě (Růžička, 1995, str. 62).

V Evropě bývá vyšší množství sebevražd zaznamenáno v severských zemích, což bývá spojováno se zeměpisnou polohou, přesněji s kratším slunečním svitem během dne. Nejvyšší míra sebevražednosti byla v roce 2006 naměřena v Litvě (viz. Tab.2). S tímto problémem se potýkají i další pobaltské státy Estonsko a Lotyšsko. Česko se prý pohybuje spíše ve středu pomyslného žebříčku množství sebevražd v zemích starého kontinentu.

Tab. 2 – Standardizovaná míra sebevražednosti ve vybraných státech Evropy, 2005

Malta	0.9	Polsko	4.3	Švédsko	7.8
Řecko	1.3	ČR	4.8	Maďarsko	9.2
Kypr	1.9	Německo	5.1	Finsko	9.6
Španělsko	3.1	Bulharsko	5.1	Litva	11.4

Poznámka: Zde používané standardní míry úmrtnosti jsou vypočteny na základě standardní evropské populace (definované Světovou zdravotnickou organizací WHO)

Zdroj dat: Eurostat <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Kapitola 4

Sebevražednost v České republice, Švédsku a Španělsku

Tato kapitola se bude věnovat porovnávání vývoje sebevražedného jednání v České republice, Španělsku a Švédsku v období 1996-2006. Tyto tři země byly vybrány především pro svou geografickou polohu, která úzce souvisí s délkou slunečního svitu. Díky tomuto výběru bude možné pozorovat vývoj sebevražednosti v závislosti na vlivu rozdílných přírodních podmínek.

V uvedených zemích budu dále srovnávat míru sebevražednosti v závislosti na délce slunečního svitu, pohlaví, věku, měsíci, ve kterém byla sebevražda uskutečněna. Dále se zaměřím na způsob provedení sebevraždy a vliv sebevražedného jednání na celkovou úmrtnost.

4.1 Vývoj sebevražednosti

Pro názornější a přehlednější srovnání vývoje počtu sebevražd ve vybraných zemích jsem zvolila delší sledované časové období, a to již od roku 1950 do roku 2005.

U všech tří zemí jsou patrná dvě vývojová stádia počtu úmrtí v důsledku sebevraždy. U dvou zemí, České republiky a Švédky, dochází v první fázi ke kontinuálnímu nárůstu, poté míra sebevražednosti dosahuje vrcholu a následuje pokles. Naproti tomu Španělsko v první fázi zaznamenává pokles sebevražedného jednání, v druhé naopak pozvolný růst. Vývoj počtu sebevražd má ale v každé z uvedených zemí jiný průběh, změna etap také nenastává ve stejnou chvíli.

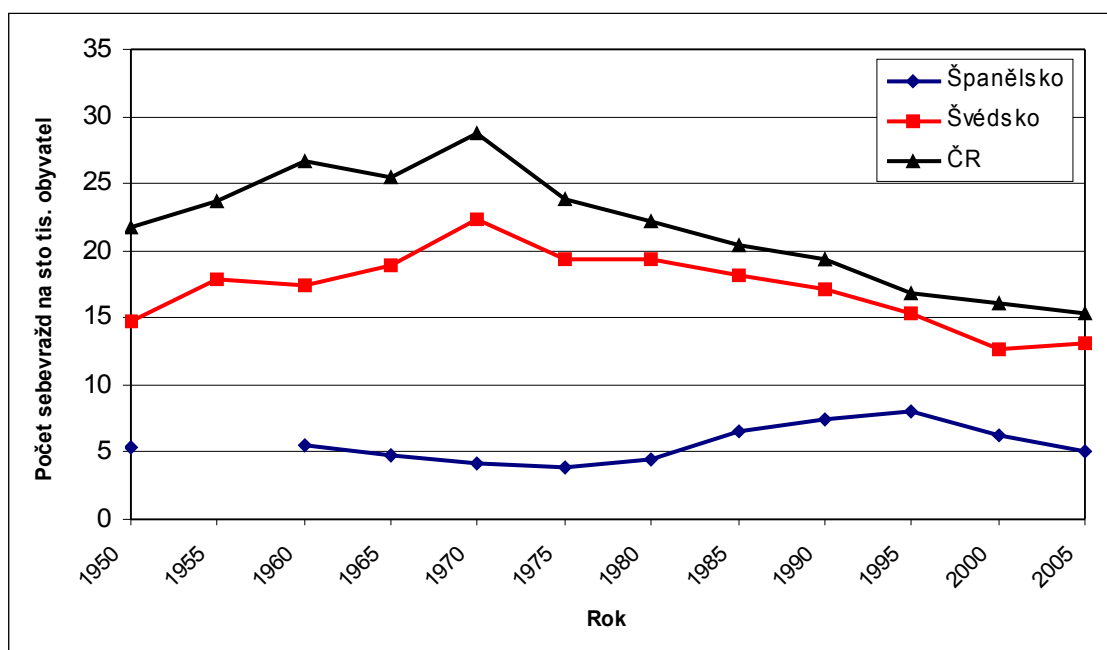
V České republice rostl počet úmrtí způsobených sebevraždou až do roku 1970, kdy dosáhl svého vrcholu na hodnotě 28,8 sebevražd na sto tisíc obyvatel středního stavu. Poté byl zaznamenán prudký pokles, který se zastavil v roce 1995 (16,8 sebevražd na sto

tisíc obyvatel). Sebevražednost do konce sledovaného období v roce 2005 dále klesala, ale již ne takovým tempem. V roce 2005 na sto tisíc obyvatel připadalo 15,3 sebevražd.

Ve Švédsku byl vývoj počtu sebevražd velmi podobný vývoji v České republice. Sebevražednost zde také stoupala do roku 1970, kdy nastal zlom (sebevražednost se zastavila na hodnotě 22,3 sebevražd na sto tisíc obyvatel), po kterém následoval významný pokles patrný až do roku 2000. V tomto roce bylo zaznamenáno 12,7 sebevražd na sto tisíc obyvatel. V následující pěti letech tento počet mírně vzrostl na hodnotu 13,1 sebevražd na sto tisíc obyvatel.

Španělsko si dlouhodobě udržuje nižší hladinu sebevražednosti. Na počátku sledovaného období byl patrný mírný vzestup až k hranici 5,5 sebevraždy na sto tisíc obyvatel v roce 1960. Následně začala sebevražednost na území této země klesat. Nejnižší hodnoty dosáhla v roce 1975, kdy na sto tisíc obyvatel připadalo 3,9 sebevražd. Po tomto roce úmrtnost v důsledku sebevraždy opět stoupala. Vrcholu dosáhla v roce 1995, kdy bylo zaznamenáno 8,1 sebevražd na sto tisíc obyvatel, což je nejvíce sebevražd na území Španělska ve sledovaném období. Dále následoval opětý pokles až na hladinu 5 sebevražd na sto tisíc obyvatel v roce 2005.

Obr. 1 – Vývoj míry sebevražednosti v České republice, Španělsku a Švédsku, 1950-2005

Poznámka: Hodnota počtu sebevražd pro Španělsko v roce 1955 není dostupná.

Zdroj dat: World Health Organization <http://www.who.int> a vlastní výpočty

4.2 Vliv délky slunečního svitu na sebevražednost

V odborné literatuře bývá délka slunečního svitu označována jako jeden z významných faktorů ovlivňující sebevražednost. Této skutečnosti si všímal ve svém díle *Sebevražda* (1881) i T.G.Masaryk. Upozorňuje zde na to, že ztráta obvyklého slunečního svitu může člověka rozrušit natolik, že spáchá sebevraždu.

4.2.1 Délka slunečního svitu

Délka slunečního svitu udává počet hodin za den, měsíc nebo rok, po které přímé sluneční záření dosahovalo zemského povrchu. Trvání slunečního svitu záleží na délce dne, na výskytu oblačnosti a mlh a na překážkách v okolí místa pozorování.

Trvání a doba slunečního svitu se měření slunoměry – heliografy. Heliograf je jednoduchý přístroj, který slouží pro měření délky denního svitu, nikoliv však intenzity záření Slunce. Jeho hlavní součástí je skleněná koule, působící jako čočka- spojka, která soustřeďuje paprsky do jednoho místa, takže dochází k propálení stopy na měrnou pásku umístěnou za čočkou (Český hydrometeorologický ústav).

Tři evropské země vybrané v této práci mají nejen rozdílnou geografickou polohu, ale i s tím související rozdílnou délku slunečního svitu. Španělsko ležící v jižní Evropě má za dobu sledovaného období průměrnou délku slunečního svitu přibližně 2 900 hodin za jeden kalendářní rok (Instituto Nacional de Meteorologia), což je nejvyšší hodnota z námi sledovaných zemí. Naopak Švédsko náležící Evropě severní má nejnižší délku slunečního svitu, a to přibližně 1 300 hodin za jeden kalendářní rok (Swedish Meteorological and Hydrological Institute). Česká republika se nachází ve střední Evropě a byly v ní naměřeny také střední hodnoty délky slunečního svitu – přibližně 1 700 hodin za jeden kalendářní rok (Český hydrometeorologický ústav).

4.2.2 Vliv délky slunečního svitu

Podle poznatků T.G.Masaryka a z toho vyplývající pracovní hypotézy této práce by měla délka slunečního svitu ovlivňovat sebevražednost nepřímo úměrně. Znamená to, že se předpokládá nejvyšší míra sebevražednosti v zemi, kde je nejméně hodin slunečního svitu za jeden kalendářní rok. Touto zemí je v našem výběru Švédsko se svými přibližně 1 300 hodinami za rok. Naopak se očekává nejnižší sebevražednost ve Španělsku, kde slunce svítí přibližně 2 900

hodin ročně. Česká republika má podle očekávání zaujímat střední postavení v míře sebevražednosti, jelikož v ní byla naměřena i střední hodnota průměrné délky slunečního svitu.

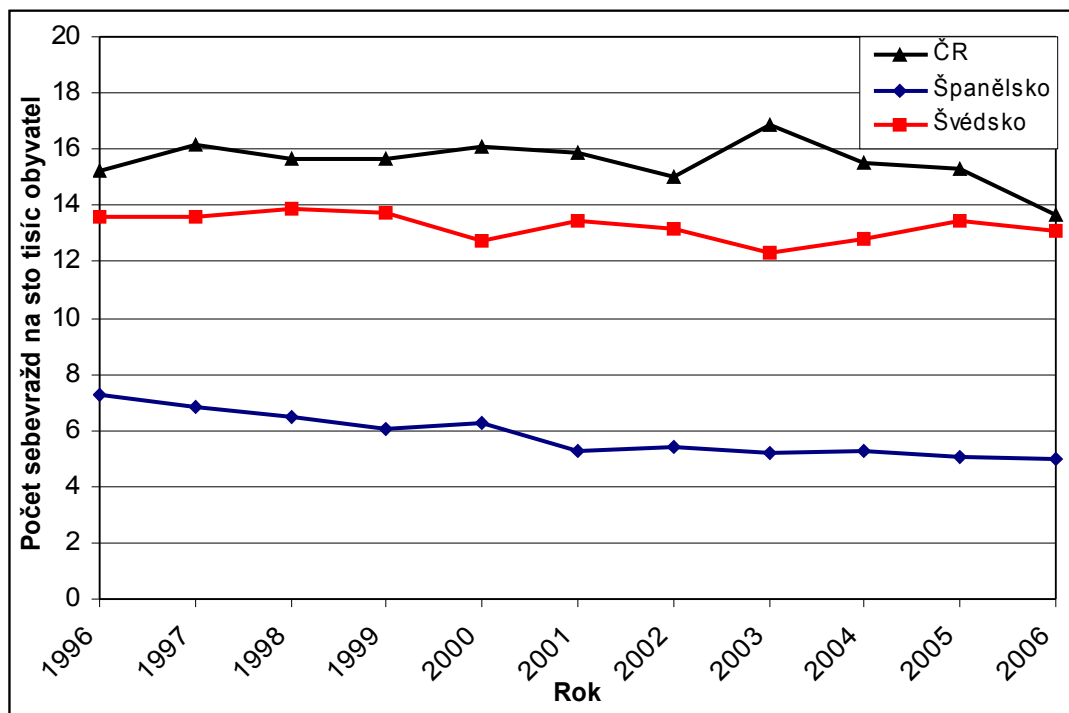
Na rozdíl od předchozí kapitoly, zde je již sledováno období mezi lety 1996 a 2006. Při srovnávání hodnot počtu sebevražd na sto tisíc obyvatel (viz Obr.2) je patrné, že nejvyšší příčku zaujímá Česká republika. Zaznamenané počty byly na počátku sledovaného období v roce 1996 na hodnotě 15,2 sebevraždy na sto tisíc obyvatel a v dalším časovém úseku se pohybovaly okolo hranice 16 úmrtí způsobených sebevraždou na sto tisíc obyvatel. V posledním sledovaném roce 2006 sice poklesl počet pod hranici 14 sebevražd (13,6 sebevraždy na sto tisíc obyvatel), ale na překonání hodnot počtu sebevražd ve Švédsku to ani zde nestačilo.

Švédská sebevražednost nezaznamenala ve sledovaném období žádné dramatické výkyvy, stabilně se pohybovala v intervalu 12-14 sebevražd ročně na sto tisíc obyvatel. Maximum bylo zaznamenáno v roce 1998 (13,9 sebevraždy na sto tisíc obyvatel) a minimum naopak v roce 2003 (12,3 sebevraždy na sto tisíc obyvatel). Sledované období zakončilo v roce 2006 hodnotou 13,1 sebevraždy na sto tisíc obyvatel, která se již přibližuje hodnotám České republiky (13,6 sebevraždy na sto tisíc obyvatel).

Ve Španělsku podle očekávání byla zaznamenána nejnižší úmrtnost způsobená sebevraždou. Hodnoty sebevražednosti zde po celé sledované období klesaly, a to z 7,2 sebevražd na sto tisíc obyvatel v roce 1996 na 5 sebevražd na sto tisíc obyvatel v roce 2006. Počty sebevražd zaznamenané v této zemi jsou při srovnání se Švédskem a Českou republikou poloviční.

Nepodařilo se nám tedy spolehlivě prokázat vliv délky slunečního záření na míru sebevražednosti. Země s nejvyšším počtem hodin slunečního svitu, tedy Španělsko, sice má nejnižší počet sebevražd na sto tisíc obyvatel z námi sledovaných zemí, ve Švédsku a České republice se nám ale tento vztah nepodařilo prokázat. Počet úmrtí v důsledku sebevraždy je oproti původnímu očekávání vyšší v České republice než-li ve Švédsku, kdy byla naměřena kratší délka slunečního svitu.

Obr. 2 – Vývoj počtu sebevražd na sto tisíc obyvatel v České republice, Španělsku a Švédku, 1996 – 2006

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

4.3 Vliv pohlaví na sebevražednost

Jak bylo již uvedeno, pohlaví, stejně jako věk, mají vliv na sebevražedné chování. Úmrtí následkem sebevraždy nastává dlouhodobě u mužů častěji než u žen, a to několikanásobně. U věku zase platí, že u starších lidí je pravděpodobnost sebevraždy vyšší. Tomuto faktoru se ale budeme věnovat později. Nyní se zaměříme na to, jak pohlaví ovlivňuje sebevražednost ve vybraných zemích.

Jak je patrné při srovnávání dat (viz. Tab.3) ze statistických úřadů příslušných zemí, ženy mají na území všech třech států nižší úmrtnost následkem sebevraždy než muži. Zatímco podíl žen na sebevraždách se pohybuje okolo 30%, mužské zastoupení je až 70%. Můžeme si všimnout, že v České republice je vliv pohlaví ještě významnější. Ženy zde páchají pouze okolo 20% ze všech sebevražd, zatímco mužské zastoupení se pohybuje již okolo 80%.

Tab. 3 – Sebevraždy podle pohlaví v České republice a Švédku, 1996 – 2006

ČR	Počet sebevražd			Podíl na celku v %	
	celkem	muži	ženy	muži	ženy
1996	1 568	1 206	362	76,9	23,1
1997	1 666	1 311	355	78,7	21,3
1998	1 613	1 268	345	78,6	21,4
1999	1 610	1 285	325	79,8	20,2
2000	1 649	1 298	351	78,7	21,3
2001	1 623	1 294	329	79,7	20,3
2002	1 534	1 216	318	79,3	20,7
2003	1 719	1 365	354	79,4	20,6
2004	1 583	1 286	297	81,2	18,8
2005	1 564	1 272	292	81,3	18,7
2006	1 400	1 142	258	81,6	18,4

Švédsko	Počet sebevražd			Podíl na celku v %	
	celkem	muži	ženy	muži	ženy
1996	1203	858	345	71,3	28,7
1997	1200	856	344	71,3	28,7
1998	1229	880	349	71,6	28,4
1999	1219	861	358	70,6	29,4
2000	1130	802	328	71,0	29,0
2001	1196	833	363	69,6	30,4
2002	1180	862	318	73,1	26,9
2003	1108	775	333	69,9	30,1
2004	1154	833	321	72,2	27,8
2005	1219	835	384	68,5	31,5
2006	1196	817	379	68,3	31,7

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

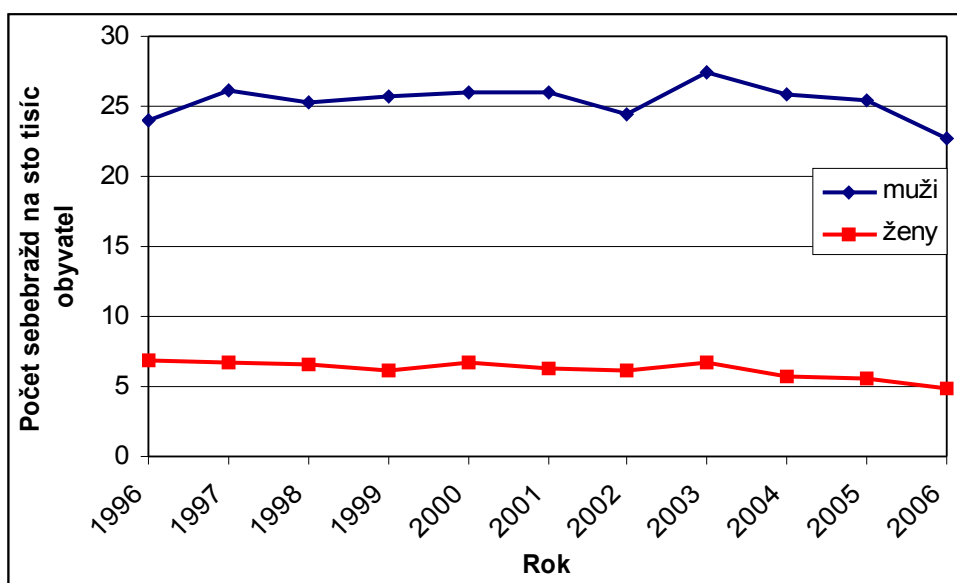
Tab. 3 – Sebevraždy podle pohlaví v České republice a Švédku, 1996 – 2006

Španělsko	Počet sebevražd			Podíl na celku v %	
	celkem	muži	ženy	muži	ženy
1996	2856	2042	814	71,5	28,5
1997	2698	1958	740	72,6	27,4
1998	2581	1894	687	73,4	26,6
1999	2446	1798	648	73,5	26,5
2000	2525	1842	683	73,0	27,0
2001	2212	1611	601	72,8	27,2
2002	2258	1680	578	74,4	25,6
2003	2205	1685	520	76,4	23,6
2004	2269	1665	604	73,4	26,6
2005	2227	1585	642	71,2	28,8
2006	2240	1599	641	71,4	28,6

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočtyč

Pokud se zaměříme na průběh sebevražednosti v jednotlivých zemích zjistíme, že u mužů i u žen měla sebevražednost ve sledovaném období obdobný průběh

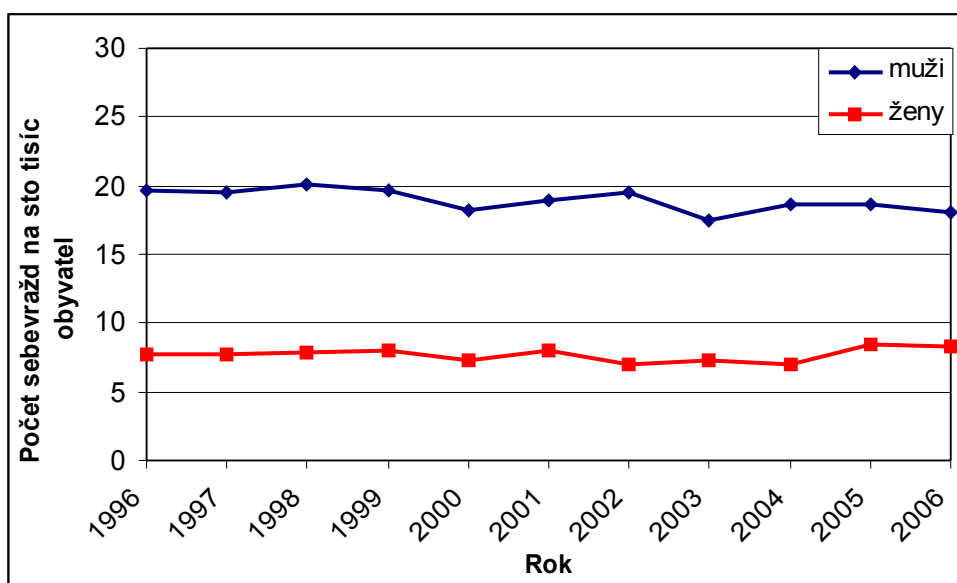
V České republice spáchali muži průměrně okolo 1250 sebevražd ročně, což odpovídá přibližně 25 sebevraždám na sto tisíc mužů. Vrcholu počet úmrtí následkem sebevraždy dosáhli v roce 2003, kdy bylo spácháno 1365 sebevražd mužů, což odpovídá 27,5 osobám ze sto tisíc mužů. Od této chvíle zde nastal sestupný trend, který trvá až do konce sledovaného období, kdy bylo zaznamenáno 1142 mužských sebevražd (22,8 sebevražd na sto tisíc mužů). U žen v České republice má sebevražednost konstantní průběh v čase. Počet sebevražd se zde pohybuje v intervalu od 250 do 300 událostí ročně. Odpovídá to zhruba 6 úmrtím následkem sebevraždy na sto tisíc žen. I zde byl na konci sledovaného období patrný pokles míry sebevražednosti, který byl ale pozvolnější než u mužské části populace České republiky. V roce 2006 spáchalo sebevraždu 258 žen (4,9 úmrtí na sto tisíc žen).

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz> a vlastní výpočty

Na území Švédska je také patrná vyšší nadúmrtnost v důsledku sebevraždy mužů. Ani zde se průběh v čase u obou pohlaví nijak výrazně neliší. U mužů byl zaznamenán sestupný trend. V roce 1996 zde zemřelo následkem sebevraždy 858 mužů, což odpovídá 19,6 sebevraždám na sto tisíc mužů. Sledované období muži zakončili na počtu 817 sebevražd (18,1 sebevražd na sto tisíc mužů).

U žen se sebevražednost pohybovala okolo 350 případů ročně. Tento počet znamená, že ve sledovaném období mezi roky 1996 a 2006 spáchalo sebevraždu přibližně 8 žen z každých sto tisíc žen žijících ve Švédsku.

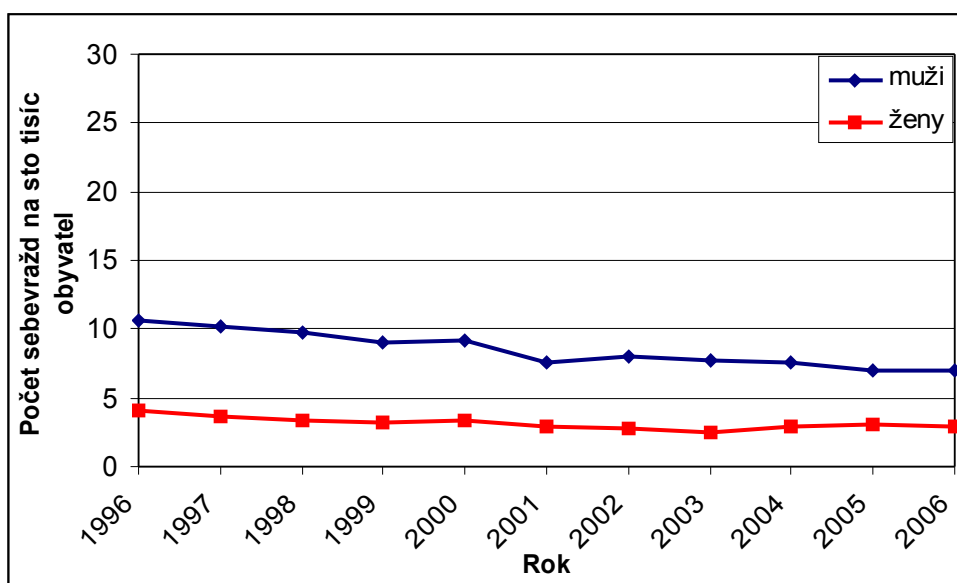

Zdroj dat: Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

Ani na území Španělska nebyl zaznamenán žádný významný rozdíl ve vývoji míry sebevražednosti u obou pohlaví. U mužů je zde ale patrný (viz Obr.5) výrazný sestupný trend. Na začátku sledovaného období zde bylo zaregistrováno 2042 případů sebevražd mužů (10,6 sebevraždy na sto tisíc mužů). Nejpatrnější pokles nastal mezi lety 2000 a 2001, kdy se počet sebevražd snížil o 231 případů na 1611. V roce 2006 bylo zaznamenáno 1599 sebevražd mužů (7 případů na sto tisíc obyvatel).

U žen ve Španělsku nebyla, stejně jako v České republice a Švédsku, zaznamenána nějaká větší změna ve vývoji míry sebevražednosti. Z původních 814 případů ročně (1996), klesala na své minimum v roce 2003, kdy dosáhla hodnoty 520 případů ročně (pouze 2,5 sebevražd na sto tisíc žen). V dalším časovém úseku nastal mírný nárůst na počet 641 sebevražd, což odpovídá 3 sebevraždám na sto tisíc žen.

Obr. 5 – Vývoj počtu sebevražd podle pohlaví ve Španělsku, 1996-2006

Zdroj dat: Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es> a vlastní výpočty

Vyšší sebevražednost mužů se nám tak na příkladu vybraných zemí podařilo prokázat. Tomuto tématu se věnoval i francouzský sociolog Émile Durkheim, který ve svém pojednání o sebevraždě tvrdí, že muž je téměř výlučně produktem společnosti, zatímco žena je daleko více výtvozem přírody. Z toho plyne, že záliby, cíle a povaha muže jsou do značné míry podmíněny kolektivně, kdežto u jeho partnerky podléhají hlavně vlivu jejího organismu. Jeho potřeby jsou proto zcela odlišné od jejích (Durkheim, 1897). Jinými slovy, muži a ženy mají odlišné identity, potřeby a sklony, protože ženy jsou méně ovlivněny socializací a zůstávají blíže k přírodě než muži. V dnešní době je tento názor již zastaralý. Ženská identita se v dnešní době utváří prostřednictvím socializace ve stejné míře jako mužská. V poněkud upravené podobě toto tvrzení ale ukazuje, že rozdíly v sebevražednosti mezi pohlavími vycházejí především z biologicky ovlivněných odlišností (Giddens, 1997, str.543).

4.4 Vliv věku na sebevražednost

Tato část se zaměří na faktor věku. Bude nás zajímat, do jaké míry ovlivňuje přibývající věk riziko sebevražedného jednání. Podle pracovní hypotézy, která byla formulována podle práce T.G.Masaryka (1926), by měla sebevražednost stoupat přímo úměrně s věkem. Ve sledovaném období máme k dispozici data tříděná nejen podle věkových skupin, ale i podle pohlaví. Můžeme tedy sledovat zda mají muži i ženy stejné zastoupení sebevražd v jednotlivých věkových skupinách a také jak se toto zastoupení liší ve sledovaných zemích.

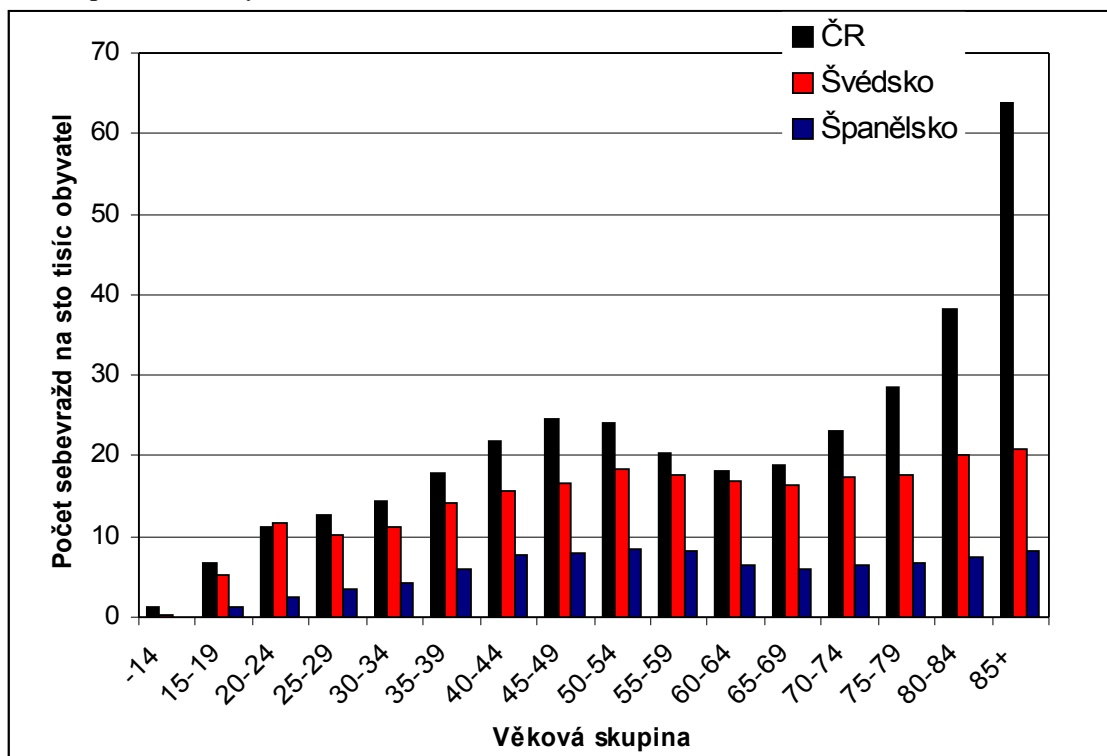
Dá se předpokládat, že nejmladší skupina zaujme minimální hodnoty úmrtnosti v důsledku sebevraždy, dále sebevražednost poroste přibližně do věku 65 let poměrně rovnoměrně a její úroveň dosáhne přibližně dvojnásobku. V dalších věkových skupinách se nárůst celkově zrychlí a v nejvyšší věkové skupině se míra sebevražednosti více jak zdvojnásobí oproti věkové skupině 60-64 roků. Vzhledem k tomu že muži mají všeobecně vyšší sebevražednost než ženy, s věkem se u nich také významně mění intenzita sebevražednosti. Ve starších věkových skupinách je intenzita několikanásobná oproti mladším. Křivka sebevražednosti je u ženského pohlaví rovnoměrněji rozložená než u mužů a vzestup není se zvyšujícím se věkem příliš výrazný. Rozdílnost sebevražednosti se mezi ženami a muži s vyšším věkem stále výrazněji projevuje (Polášek, 1996, str. 12).

Jak můžeme pozorovat při srovnávání dat, průběh počtu sebevražd ve věkových skupinách je ve všech zemích obdobný, liší se pouze množstvím sebevražd v jednotlivých částech věkových skupin, což již ale bylo upozorováno a komentováno dříve.

Nejnižší věková skupina do čtrnácti let ukazuje minimální hodnoty. Míra sebevražednosti se dále zvyšuje, až dosáhne vrcholu. Tento zlom se u všech sledovaných zemí nenachází na stejném místě, v České republice je ho možné nalézt ve věkové skupině 45-49 let, zatímco ve Španělsku a Švédsku ho nacházíme až v následující věkové skupině 50-54 let. Následuje mírný pokles, který se zastavuje ve všech sledovaných zemích ve věku 70-74 let. Dále je možné pozorovat opětovný nárůst. Zatímco u Švédky a Španělska se jedná pouze o mírné stoupání v počtech sebevražd, v České republice se jedná o prudký vzestup, který je ukončen razantním skokovým nárůstem v poslední věkové skupině 85 a více let, kde je průměrně zaznamenáno 63,3 sebevraždy na sto tisíc obyvatel. Pro názornější porovnání je možné uvést, že ve Švédsku v této věkové kategorii připadá na sto tisíc obyvatel 20,8 obyvatel a ve Španělsku dokonce pouze 8,1 obyvatel.

Obr. 6 – Vývoj počtu sebevražd celkem podle věku v České republice, Španělsku a Švédsku,

průměr za roky 1996-2006

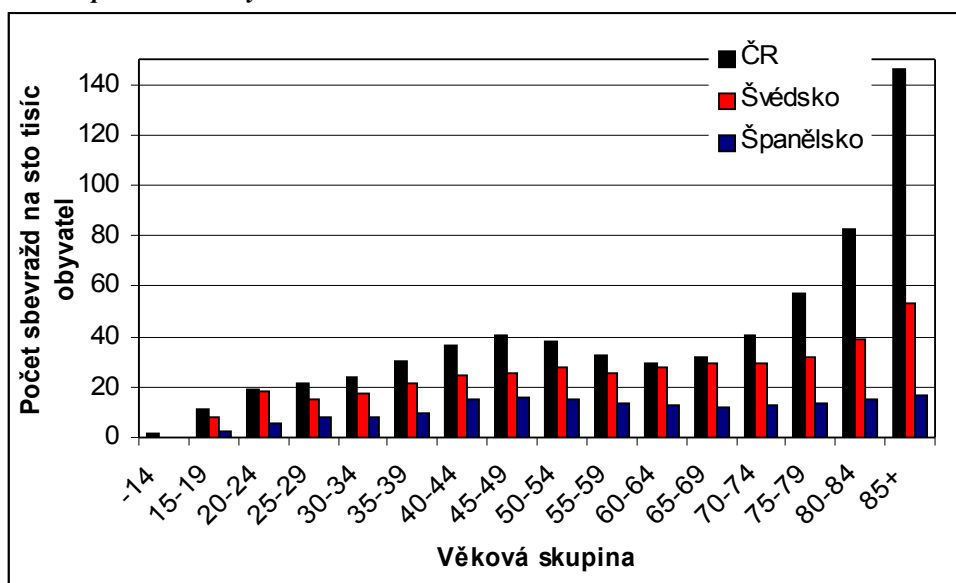
Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

Pokud se zaměříme na rozdílnost pohlaví ve vývoji sebevražedného jednání vzhledem k věku (viz Obr.6), je i zde patrné, že jsou dodržovány určité vzestupné a sestupné fáze, které byly uvedeny již předchozím odstavci. Ani zde se neprojevilo rozdílné pořadí v míře sebevražednosti jednotlivých států. I v mužské části populace je nejvyšší míra sebevražednosti ze sledovaných států v České republice. Dále následuje Švédsko a nejnižší hladinu úmrtí v důsledku sebevraždy si stále drží Španělsko.

V mladším věku zde nedochází k žádným neobvyklým změnám. Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi se začínají projevovat od počátku věkové skupiny 75-79 let. U všech zemí zde nastává nárůst míry sebevražednosti. Zatímco u Španělska je zaznamenán pouze mírný vzestup, ve Švédsku se počet sebevražd na sto tisíc obyvatel zvýšil o více než dvacet na 53,1 událostí ve věkové skupině 85 plus. Česká republika zde zaznamenala ještě razantnější skok. Přestože měla ve věkové skupině 60-64 pouze 29,7 úmrtí způsobených sebevraždou na sto tisíc mužů, ve věkové skupině 70-74 let to bylo již 40,7 případů. Strmý růst dále pokračoval až do věkové skupiny 85 plus, kde bylo zaznamenáno 146,1 sebevražd na sto tisíc mužů. V tomto případě se nám potvrdilo Poláškovovo tvrzení, že nejvyšší věkové skupině se míra sebevražednosti více jak zdvojnásobí oproti věkové skupině 60-64 roků. V případě České republiky se u mužské

části populace sebevražednost zvýšila dokonce zvýšila téměř pětkrát. Dalším, i když méně patrným potvrzením je i případ mužské populace Švédska. Z počtu 27 sebevražd na sto tisíc obyvatel se zde míra sebevražednosti zvýšila téměř dvojnásobně na 53,1 případů. Na příkladu Španělska se toto tvrzení nepodařilo prokázat.

Obr. 7 – Vývoj počtu sebevražd podle věku, muži, v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

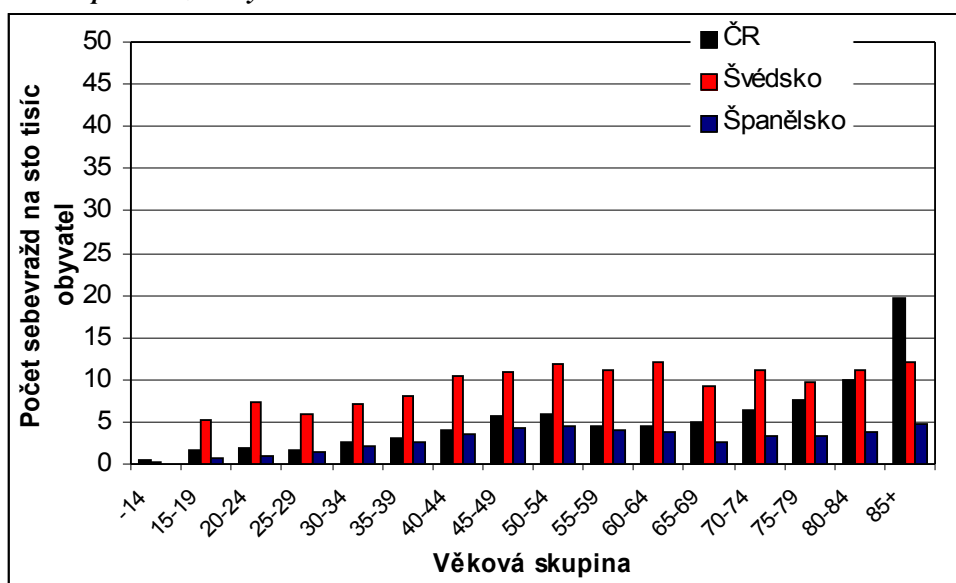
Při porovnání grafů obou pohlaví je ještě více patrný rozdíl v míře sebevražednosti. Na úvod je nutné upozornit na rozdílná měřítka zvolená u jednotlivých grafů pro počet sebevražd na sto tisíc obyvatel. Zatímco u mužů byla maximální hodnota zvolena 150, u žen bylo nutné pro lepší přehlednost zvolit maximální hodnotu pouze 50 případů sebevražd na sto tisíc obyvatel.

U žen je také možné si všimnout rozdílných vývojových tendencí. Zatímco Španělsko opět zaujímá nejnižší hodnoty míry sebevražednosti a v jednotlivých věkových skupinách opisuje již několikrát zmíněný trend opětovných vzestupů a sestupů, sebevražednost u žen ve Švédsku vzroste již ve věku 40- 44 let na hodnotu 10,4 sebevraždy na sto tisíc žen a v následujících věkových skupinách pouze osciluje okolo této hodnoty, aby v poslední věkové skupině 85 plus pouze mírně vzrostla na 12,2 případů na sto tisíc žen za jeden kalendářní rok.

Zajímavé jsou zde hodnoty sebevražednosti žen v České republice. Míra sebevražednosti se zde, zvláště ve středním věku, pohybuje ve velmi nízkých hodnotách, téměř srovnatelnými s hodnotami ve Španělsku. Z malého počtu sebevražd v mládí se míra

sebevražednosti zvyšovala až do věkové skupiny 50 – 54 let, kdy dosáhla hodnoty 6 sebevražd na sto tisíc žen. Dále byl zaznamenán pokles až na hodnotu 5,4 událostí a následný prudký vzestup jdoucí až do poslední věkové skupiny 85+, kdy má sebevražednost žen v České republice díky své hodnotě 19,6 úmrtí způsobených sebevraždou poprvé v této kategorii vyšší míru sebevražednosti než ženy ve Švédsku.

Obr. 8 – Vývoj počtu sebevražd podle věku, ženy v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

Stanovenou hypotézu, která předpokládala zvyšující se míru sebevražednosti společně s věkem se zde podařilo potvrdit. Bylo zde také zajímavé sledovat nižší míru sebevražednosti žen v České republice. Pokud bychom vzali pouze kategorii žen, potvrdila by se jedna z dřívějších pracovních hypotéz o vlivu délky slunečního svitu na míru sebevražednosti. Při takto stanovených parametrech má Švédsko, ve kterém byla naměřena nejkratší doba slunečního svitu, nejvyšší sebevražednost z námi sledovaných států. Česká republika v sebevražednosti žen zaujímá střední postavení a Španělsko stále zůstává zemí s nejnižší mírou sebevražednosti.

Vzestup sebevražedného chování ve starších věkových skupinách je možné spojovat s životními etapami lidí. Ženy se ve většině případů věnují nejvíce rodině. Z tohoto důvodu patrně nebudou mít v mladším věku tak silný sebevražedný potenciál, a to také z toho důvodu, že cítí zodpovědnost ke svým dětem. V období středního věku se jejich život zcela změní odchodem dětí z domova, nástupem klimakteria a také si díky těmto novým skutečnostem

mohou připadat méně užitečné a potřebné. V současnosti se ale ženy často nezaměřují jen na rodinu, ale také na svou práci. Z tohoto důvodu je nemusí odchod dětí z domova znepokojovat tolik, jako v dřívějších dobách, jelikož mají nové možnosti seberealizace i mimo rodinný kruh.

Na druhé straně muži, kteří se plně soustředí pouze na svůj profesní život a růst na pracovním trhu, mohou mít s případnou ztrátou zaměstnání natolik snížené sebevědomí, že začnou pomýšlet na sebevraždu.

Po období středního věku nastává mírný sestup úmrtnosti důsledkem sebevraždy, ale se zvyšujícím se věkem začíná míra sebevražednosti opět narůstat. Lidé ve starším věku mohou trpět úzkostí ze ztráty svého životního partnera, připadají si často již nepotřební a pouze na obtíž pro své blízké. Ve vyšším věku je také častěji mohou postihnout vážné a nevyléčitelné nemoci. Díky těmto skutečnostem dochází u starších jedinců k nárůstu úmrtí způsobených sebevraždou. (Girard, 1993, str. 555).

4.5 Vývoj sebevražednosti v rámci kalendářního roku

Roční období je jedním z faktorů výrazně ovlivňující sebevražednost. Dlouhodobě platí, že nejvíce sebevražd se odehrává v jarních měsících. Na úvod je nutné uvést, že počty sebevražd jsou zde pro možnost porovnatelnosti přepočteny na stejný počet dnů pomocí indexu měsíčních počtů sebevražd.

Vliv ročního období se mění také podle geografické polohy sledované země. Pokud je podnebí stabilní, předpokládá se rovnoměrnější rozložení sebevražd do celého kalendářního roku. Pokud je ve sledované zemi výraznější rozdíl mezi zimním a letním obdobím, očekává se vyšší sebevražednost v jarních měsících. Podle T.G.Masaryka je to z důvodu náhlého zvyšování teploty. Neobvykle vysoké teploty pak lidi více pudí k sebevraždám. Statistikové Wagner a Morselli se také shodují na tom, že neobvyklé teplo je spíše příčinou rostoucího počtu sebevražd na jaře a v létě a naopak klesajícího počtu v podzimních měsících a v zimě. Toto nepříznivé působení neobvyklého zvýšení teploty je nejlépe patrné také z toho, že na jaře a v létě jsou sebevraždy následkem duševního onemocnění páchány častěji než v ostatních ročních dobách (Masaryk, 1926 str.8).

Předpokládáme tedy, že ve všech sledovaných zemích bude sebevražednost dosahovat vrcholu v jarních měsících. Ve Španělsku očekáváme rovnoměrnější rozložení sebevražd v čase. V České republice a Švédsku naopak předpokládáme výraznější vzestup sebevražednosti v jarních měsících a naopak snížení v měsících zimních.

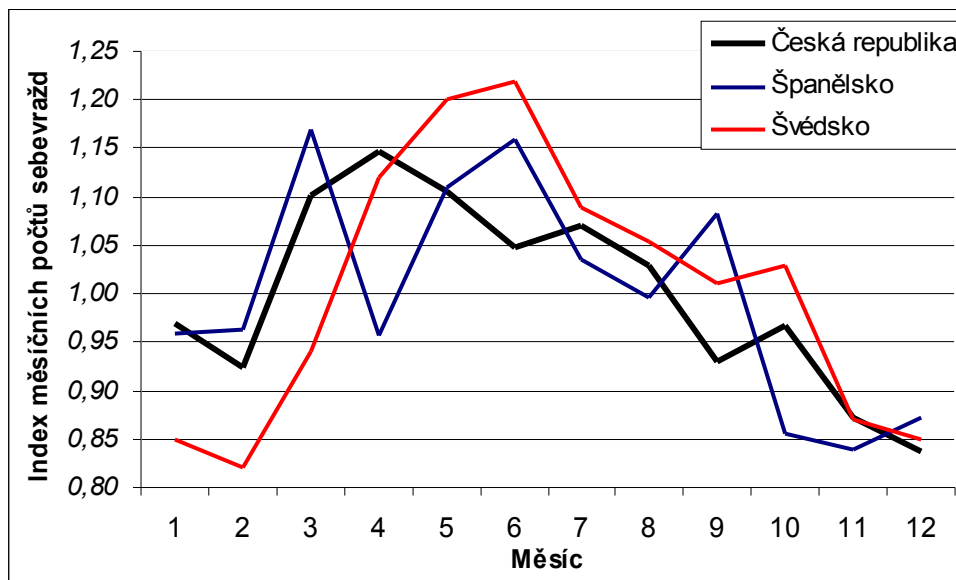
Ve Španělsku dochází k četným výkyvům v rámci celého kalendářního roku. Není zde pouze jeden měsíc s jasně nejvyšší sebevražedností. Nacházejí se zde dva vrcholy a to v měsíci březnu a červnu. I zde je na konci kalendářního roku patrný pozvolný sestupný trend vývoje míry sebevražednosti.

Na počátku roku v České republice dochází k vzestupu sebevražednosti až do dubna, který je měsícem s nejvyšší úmrtností v rámci kalendářního roku. Dále nastupuje očekávaný sestup, který se zastavuje až v měsíci prosinci.

Švédsko má obdobný vývoj počtu sebevražd v rámci kalendářního roku jako Česká republika. Jediným rozdílem je měsíc s nejvyšším počtem sebevražd, který zde nastává až červnu.

Srovnáním se nám tedy potvrdila hypotéza o tom, že nejvyšší počet sebevražd nastává vlivem změny teplot v jarních měsících. Tato skutečnost není příliš patrná pouze v případě Španělska, kde vliv roční doby na teplotu není tak výrazný.

Obr. 9 – Vývoj sebevražednosti v rámci kalendářního roku v České republice, Španělsku a Švédsku, průměr za roky 1996-2006

Zdroj dat: Český statistický úřad <http://www.czso.cz>, Instituto nacional de estadística <http://www.ine.es>, Sweden statistiska centralbyran <http://www.scb.se> a vlastní výpočty

4.6 Způsob provedení sebevraždy

Způsob, jakým sebevrah ukončí svůj život, závisí na řadě faktorů. Volba sebevražedného prostředku může také odrážet různé skutečnosti. Vedle vlivu sociodemografických charakteristik, kam se řadí pohlaví a věk, se zde projevují například faktory fyzickogeografické, kam je možné mimo jiné zařadit reliéf krajiny, roční období apod., a s tím z části související dostupnost určitého prostředku, motiv sebevrah, jeho odvaha, ale také spolehlivost daného prostředku, což má vliv na to, zda sebevražedné jednání vyústí pouze v sebevražedný pokus nebo úmrtí (Daňková, 2006, str.1).

V České republice je nejčastěji volen prostředek oběšením. Na vrcholu žebříčku se po celé sledované vyskytuje jak u mužů, tak i u žen. U mužské části populace je tento způsob častější a zahrnuje přibližně 60% ze všech případů. Ženy oběšení využívají této metody přibližně ve 40% sebevražedných jednání. U mužů dále s velkým odstupem následuje zabití střelnou zbraní a otrávení. Ženy naopak častěji používají otravu a skok z výše.

U obou pohlaví ve Španělsku převažuje sebevražda oběšením. Nejčastější příčinou úmrtí následkem sebevraždy je také u mužů. Ženy zde častěji páchají sebevraždu skokem z výše. Dále se ženy nejčastěji tráví a na třetím místě se zabíjejí oběšením. Muži využívají stejných metod jako ženy, jako druhou nejčastější metodu využívají však skok z výše, po kterém na žebříčku způsobu provedení následuje otrava.

Ve Švédsku, stejně jako u předešlých zemí, se na prvním místě způsobu provedení sebevraždy drží oběšení. U mužů se zde, podobně jako v České republice, vyskytuje častěji než u žen. Ženy dále volí jako prostředek smrti skok z výše a otravu. Muži častěji užívají střelné zbraně nebo skok z výše.

Jak vyplývá z výše uvedených skutečností, ženy volí k ukončení svého života méně násilné prostředky než muži, kteří dávají přednost například střelné zbraní. Teorie usilující o vysvětlení těchto rozdílů se zaměřují především na závažnost záměru zemřít, socializaci, emoce, interpersonální vztahy a přístup k sebevraždě. Z podrobné analýzy motivace sebevražedného jednání obou pohlaví lze usuzovat, že u žen je záměr zemřít nižší, což vede k volbě méně násilných metod. Nižší fatalita sebevražedného jednání žen pak souvisí s psychickými a sociálními faktory, s rozdílným přístupem k násilným metodám či odlišným neurobiologickým podkladem, což způsobuje, že ženy častěji volí méně spolehlivé prostředky i v případě, že jejich záměr zemřít je stejně silný jako u mužů. Volba méně fatální metody pak způsobuje, že ženy tak často své sebevražedné jednání nedokonají, což se odráží v častějším výskytu sebevražedných pokusů u žen ve srovnání s muži. (Daňková, 2006, str. 2).

Kapitola 5

Závěr

Cílem této práce bylo srovnání poznatků o vlivu přírodních sil na vývoj sebevražednosti T.G.Masaryka se situací v současné Evropě. Pro rozdílnou geografickou polohu byly zvoleny tři Evropské země – Česká republika, Švédsko a Španělsko, kde se předpokládají rozdílné přírodní podmínky a je zde tak možné sledovat jejich vliv na úmrtnost následkem sebevraždy. Tato bakalářská práce se zaměřila především na časové období mezi roky 1996-2006.

V úvodní části byl vymezen pojem sebevražda, její historický vývoj sebevražedného chování, motivace sebevražedného chování a faktory ovlivňující její vývoj. Další část se věnovala metodice analýzy sebevražednosti a statistickým ukazatelům, které k této analýze bývají využívány. Je zde také přiblížena klasifikace sebevražedného jednání a způsob sběru statistických dat. Ve třetí části byla nastíněna situace sebevražednosti ve světě.

Čtvrtá kapitola se zabývala již konkrétním vývojem faktorů ovlivňujících sebevražednost v jednotlivých zemích. Dlouhodobý vývoj míry sebevražednosti ve sledovaných zemích byl porovnáván v delším časovém úseku, a to mezi roky 1950-1995. U Švédska a České republiky byl zaznamenán obdobný trend vývoje úmrtnosti následkem sebevraždy, kdy míra sebevražednosti stoupala až do roku 1970. Poté sebevražednost v těchto zemích pozvolna klesala. Ve Španělsku byl vývoj míry sebevražednosti méně rozkolísaný. Klesající úmrtnost se zastavila v roce 1975 a poté byl patrný vzestup, který na konci sledovaného období vystřídal opětovný pokles.

Prvním faktorem, který byl sledován, byla délka slunečního svitu. Ta rozdělila země podle naměřených hodnot. Španělsko s nejvyšší hodnotou očekávalo podle hypotézy nejnižší sebevražednost, naopak ve Švédsku s nejkratší dobou slunečního svitu se předpokládala sebevražednost nejvyšší. Z dat ze sledovaného období se tuto hypotézu nepodařilo prokázat.

Nejvyšší míru sebevražednosti z vybraných zemí zaujímala Česká republika, která ale podle předpokladů měla mít pouze hodnoty střední. Naopak ve Španělsku s nejdelsí dobou slunečního svitu bylo zaznamenáno i nejméně sebevražd na sto tisíc obyvatel.

Pohlaví byl další faktorů, který se podrobil analýze. Podařilo se zde prokázat, že ženy mají nižší míru sebevražednosti než muži. Tato skutečnost byla zaznamenána u všech sledovaných zemí. Nejmenší rozdíly v sebevražednosti mužů a žen byly patrné ve Španělsku, největší zas v České republice. Tento stav vyšší sebevražednosti mužů nastává pravděpodobně proto, že jsou ženy více zaměřeny na rodinu, ke které cítí větší zodpovědnost, která jim nedovoluje sebevraždu spáchat. Naproti tomu muži se více zaměřují na pracovní stránku života a uživení rodiny. Pokud o tento cíl přijdou, například ztrátou zaměstnání, mohou být náchylnější k sebevražednému jednání.

Dle hypotézy bylo očekáváno, že sebevražednost poroste spolu s přibývajícím věkem. Tuto hypotézu se na vybraných zemích také podařilo prokázat. Ve všech třech sledovaných zemí míra sebevražednosti stoupala přímo úměrně s věkem.

V následující části byl sledován vývoj sebevražednosti podle kalendářních měsíců. Předpokládalo se, že míra sebevražednosti bude nejvyšší v jarních měsících a naopak nejnižší v měsících zimních. Dalším předpokladem bylo, že v zemích se stabilnějším podnebím bude sebevražednost rovnoměrněji rozložena do celého kalendářního roku. I tyto předpoklady se ukázaly jako správné. I když Španělsko, kde nejsou takové roční výkyvy teplot, má sebevraždy v rámci kalendářního roku rovnoměrněji rozložené, i zde nastává nejvyšší počet sebevražd v jarních měsících, zatímco v zimních je patrný pokles. Švédsko a Česká republika mají v průběhu roku obdobný vývoj. Pouze Česká republika zaznamenává nejvyšší počet sebevražd v měsíci dubnu a Švédsko až v měsíci červnu. V zimních měsících i tyto země mají nižší míru sebevražednosti.

Poslední sledovanou proměnnou byl způsob provedení sebevraždy. Zde bylo zjištěno, že nejčastěji užívanou metodou je ve všech sledovaných zemích oběšení. Další užívané způsoby se lišily především podle pohlaví. Ženy se zabíjely především tzv. měkkými způsoby, kam je možné zařadit například otravu. Muži naopak častěji sahalí k násilnějším prostředkům smrti, například k zabití střelnou zbraní.

Na závěr je třeba říci, že vlivy přírody na vývoj sebevražednosti jsou a dají se i pozorovat, ale, jak uvedl i Masaryk (1926, str.16), je jejich působení jenom slabé, disponující a nepřímé.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Aleš.M.1992. *Sebevraždy v ČSFR v letech 1960 až 1990*, Demografie roč. 34. č.3 str.193-200
- Durkheim, E. 1951. *Suicide. A study in sociology*. Glencoe: Free Press.
- Džúrová, D., Dragomirecká, E. 2002. *Sebevražednost obyvatel České republiky v období transformace společnosti*. Praha: Univerzita Karlova.
ISBN 80-86561-03-8
- Giddens, A. 1999. *Sociologie*.Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4
- Koutek, J., Kocourková, J. 2007. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-349-9
- Kučera, M. 1994. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost., ISBN 80-901674-7-0
- Masaryk, T.G.1926. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. Praha: ČIN. ISBN 80-901971-4-0
- Monestier, M. *Dějiny sebevražd: dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti*. Paris: Le cherche midi éditeur, Praha, 2003. 414 s. ISBN 80-903001-8-9
- Muhlpachr, P. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 194 s.
ISBN 978-80-210-4550-7
- Polášek, V. 1996. *Sebevraždy v České republice v letech 1960 – 1995*. Praha: Český statistický úřad.
- Růžička, L. 1968. *Sebevražednost v Československu z hlediska demografického a sociologického*. Praha: Academia.
- Sillmen, D. 2007. *Sebevražedné chování ve světě*. Respekt roč .2007, č. 8, str.34-38
- Vágnerová M. 2000. *Psychopatologie pro pomáhající profese*
- Viewegh, J. 1996. *Sebevražda a literatura*. Brno: Psychologický ústav AV ČR. ISBN 80-85880-10-5.

POUŽITÉ ZDROJE DAT

- **Český statistický úřad** <http://www.czso.cz>
- **Sweden statistiska centralbyran** <http://www.scb.se>
- **Instituto nacional de estadística** <http://www.ine.es>
- **Eurostat** <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- **Světová zdravotnická organizace WHO** <http://www.who.int>
- **OSN statistika** <http://unstats.un.org/unsd/demographic/default.htm>
- **Czech popin site** <http://popin.natur.cuni.cz>
- **United nations population division** <http://www.un.org/esa/population/unpop.htm>
- **UN Data** <http://data.un.org/>